

BALOGH Győző

A cigányság megkeresztelhető vallási elemei

GYŐZŐ BALOGH: Christianisable Religious Elements in Roma Culture
As Hungary's largest minority group is the Roma community, it is essential that the appropriate channels through which the Greek Catholic Church may communicate with this community be found. The present paper is meant to promote a sense of opening and communication by discovering the channels and elements that the Church may rely on in conducting its pastoral activity in this unique cultural environment. Naturally, the potential methods are scrutinised from practical aspects as well, with considerations of the factors facilitating or, at times, hampering the work of the missionary, with reference to the repository of experience accumulated by the Church pertinent to each of the cases discussed. It is hoped that this study will afford broader perspectives on this missionary field requiring an increasing amount of energy and effort, as well as on its likely long-term implications.

Magyarországon a legnagyobb etnikai közösség a cigány kisebbség. Más etnikummal ellentétben a cigányság nem rendelkezik saját hazával. Ennek következtében ez a sajátos helyzet egy sajátos pasztorációs bánásmódot követel meg a katolikus egyháztól.¹ Tudjuk, hogy a cigányok Indiából származnak. Vándorlásuk során Európa felé számos vallással volt alkalmuk találkozni, melynek különböző elemei vallási tradícióikban szinkretista módon megfigyelhetők. Az indiai vallási elemek jelenléte, valamint hatásai érezhetően vannak jelen a cigány mesékben, mondákban, legendákban egyaránt; valamint temetési rítusaikra és keresztelési hagyományaikra is rányomták bélyegüket.² Ezen dolgozaton belül eme vallási szinkretizmussal szemben szeretném a katolikus egyház válaszát megfogalmazni módszertani értelemben, melyek segíthetnek nekünk abban, hogy egyfajta párbeszédet indítsunk a cigányság szinkretista elemekkel tarkított népi vallásossága és a katolikus egyház között. A paradigmaváltás elkerülhetetlen, mivel ugyanazon paszto-

1 FEHÉR É., „A cigány emberek vallásossága”, in *Jövők munkások, cigány értelmiségiek mondják*, Budapest 2002, 26.

2 BÁRSONY J., „A Nap és a Hold története”, in *Cigány mesék, népmesék és más történetek*, Budapest 2007, 5–7.

rációs módszerek természetesen egy eltérő kultúrával és hiedelemvilággal rendelkező etnikumra nem applikálhatóak. A cigánység történelmében gyakran jelenik meg az üldöztetésből fakadó félelem, a nyomor és a diszkrimináció.³ A cigányságnak kifejezetten pozitív attitűdje van a transzcendentális valóságot illetően, hiszen úgy tartják, hogy hitüknek köszönhetően éltek túl annyi mindent, amivel a vándorlásuk során szembe kellett nézniük. Az Istenbe vetett hit megkérdőjelezhetetlen, bár gyakran babonás elemektől tarkított. Az Isten jelenléte már a cigány nyelv elementáris kifejezéseiben is felfedezhető, mint amilyen: „Thaves baxtalo” és „te del o Del”⁴ köszönések, melyeknek jelentése: „járj Isten előtt szerencsével” és „adjon Isten jó napot”. A cigánység életében hangsúlyosan van jelen Szűz Mária és az ő fiának, Jézus Krisztusnak a tisztelete.⁵ A szentháromságos egyistenhit számukra sokszor megfoghatatlan valóság, leginkább mint családmoddelt képesek megérteni.

Szintén eltérést mutat a zarándoklatok hagyománya, melyet a cigánység más jelentőséggel és intenzitással foganatosított meg kultúrájában. A magyar zarándokokra az jellemző, hogy rendszerint zászlókkal⁶ és kántorral⁷ érkeznek, aki rendszerint a hívő közösség énekét vezeti és fogja össze. A magyar zarándokcsoportokra jellemző, hogy rendezetten mozognak, és számukra a megszentelt hely többnyire a templomot jelenti, ahol a szertartások, mint például liturgia, imaórák⁸ zsolnározás a zsolnároskönyvből⁹ és az úgynevezett Paraklisz¹⁰ az abszolút elmélyülés lehetőségét, a lelki élet megújulásának lehetőségét hordozzák magukban, melyek mindig összeköttetésben vannak a szentségek kiszolgáltatásával. A cigánység számára egy zarándoklat ezzel szemben nem a szakrális teret jelenti, hanem a családi rendezvényt; ahol a teljes család az Isten köztük való jelenlétét ünnepli. A nem cigány közösségek zarándoklatain egyre inkább az a tendencia figyelhető meg – különösen országunk keleti régiójában –, hogy a zarándoklatokon többnyire a kö-

3 BÁRSONY J., „A rabszolgaság meséje”, in *Cigány mesék, népmesék és más történetek*, Budapest 2007, 80–85.

4 JUHÁSZ É., *Moro Raj jertyiszár! – Uram, irgalmazz!*, 24.

5 FEHÉR, „A cigány emberek vallásossága”, 27.

6 IVANCSÓ I., *Görögkatolikus liturgikus kislexikon*, Nyíregyháza 2001, 75.

7 *Uo.*, 39.

8 VACCARO, A., *Dizionario dei termini liturgici bizantini e dell’Oriente cristiano*, 238. IVANCSÓ, *Görögkatolikus liturgikus kislexikon*, 35.

9 VACCARO, *Dizionario dei termini liturgici bizantini e dell’Oriente cristiano*, 274–275.; IVANCSÓ, *Görögkatolikus liturgikus kislexikon*, 76. és 60.

10 VACCARO, *Dizionario dei termini liturgici bizantini e dell’Oriente cristiano*, 249.; IVANCSÓ, *Görögkatolikus liturgikus kislexikon*, 57.

zépkorosztály és idősebb generáció van képviseltetve. Sajnos ezen jelenség templomaink látogatottságán is lemérhető. Az egészen picik és iskoláskorúak viszonylag ritkán vehetnek részt zárandoklaton. A mélyen vallásos cigány közösségekben a zárandoklaton az egész család vesz részt, beleértve az újszülött gyermekeket is. A zárandoklat remek alkalmat szolgáltat számukra, hogy az újszülött gyermeket bemutassák a Szent Szűznek, oltalmat kérve életére. Természetesen ennek a jelenségnek is vannak szuperszticionális elemei, ugyanis sokszor a rossz szellemektől való védelemben bíznak, a rontás elkerülésében.

Országunk keleti régiójában szintén feltűnő pasztorációs módszer, amikor cigány közösségekben a papi rendhez szorosan tartozó funkciókat cigány lányok láthatnak el, míg kispapjainknak az asszisztencia szigorúan tiltott dolog. Rendszerint a fiatal cigány lányok segítik a pap munkáját,¹¹ úgynevezett antifónákat¹² énekelve cigány nyelven. Gyakori jelenség, hogy Máriapócsra érkezvén a cigány közösség első dolga az, hogy bemutassa a közösség új tagját Szűz Máriának, oltalmat és áldást kérvén életére.¹³ Nagy hagyománya van továbbá az úgynevezett „gyertya égetésnek”, mely nem mindig kötődik szakrális térhez. Sokszor eskütétellel és fogadalmakkal párosul ez a rítus. Imádságaik legfontosabb célja, hogy isteni közbenjárást eszközöljenek ki életükre vonatkozóan. A tradicionális cigány zárandoklatot könnyen tudnánk egyfajta karneválként aposztrofálni, ahol teret kap a család közös éneklése, táncolása.¹⁴ Öltözékben sem a visszafogott elegancia vagy a praktikum nyilvánul meg, hanem a túldíszített, a mi szemünknek zavaróan színpompás öltözetek tűnnek fel.¹⁵

Minden év szeptember 14-éhez közel eső vasárnap tartják Máriapócson az országos méretű cigánybúcsút. Ez egy hatalmas tömeget megmozdító esemény, melyet háromnapos lelkigyakorlat előz meg. A cigánybúcsúra érkezve a zárandokok megmossák arcukat szenteltvízben, vagy gyermekeiket megmossák abban, áldást kérve életükre, és legtöbb esetben egy kis üvegcsével haza is visznek belőle, hogy megszenteljék lakásukat az ártó szellemek elleni védelem jegyében.¹⁶

Az egyház cigányságra vonatkozó tapasztalatai szerint a legalkalmasabb pasztorációs módszer a személyes élet példája, mely sokszor hatékonyabb

11 JUHÁSZ É., *Sója Miklós öröksége Hodászon*, Szekszárd 2003, 18.

12 VACCARO, *Dizionario dei termini liturgici bizantini e dell'Oriente cristiano*, 77.; IVANCSÓ, *Görögkatolikus liturgikus kislexikon*, II.

13 FEHÉR, „A cigány emberek vallásossága”, 29.

14 Uo., 28.

15 JUHÁSZ, *Moro Raj jertyiszár! – Uram, irgalmazz!*, 12.

16 IVANCSÓ, *Görögkatolikus liturgikus kislexikon*, 74.

közöttük a hit dolgainak megértetésére, mint az imádságok és katekizmus megszövegezett formájának elsajátítása. Különösen nehéz feladat egy átlag cigány származású hívó számára elfogadni az egyház szabályait. Ennek miértjének válasza talán történelmükben rejlik. A cigány nemzet a vándorlás miatt nagyon sokáig rákényszerült nomád életstílusra, melynek egyik eredménye, hogy nagyon nehéz őket egyazon millióben tartósan lekötni. Rendszerint a liturgiák szerkezete számukra ismeretlen,¹⁷ ennek köszönhetően az érdeklődésüket csak folyton megújuló pasztorációs eszközökkel lehetséges megnyerni. A rendszeres templomba járás sokszor komoly kihívást jelent a cigánypasztoráció célcsoportja számára, ugyanis csak akkor mennek templomba, amikor szükségét érzik az imádságnak, rendszerint otthon imádkoznak saját szavaikkal. Életük fontos eseményeiben is az isteni közbenjárást kéri üzleti ügyekben és a családdal kapcsolatos könnyörgéseikben.

A Magyarországon élő cigány közösségek tagjai között találunk reformátusokat, római katolikusokat és görögkatolikusokat is. Sajnos a szekták – vagy ma divatos elnevezéssel élve a kisegyházak – széles körben terjedtek el az elszegényedett, perifériára került emberek között, melynek halmaza fedi többnyire a cigánység csoportját, akiket könnyedén csábítanak el a történelmi egyházak soraiból, mivel nincs erős kapcsolatuk a helyi egyházak képviselőivel. Ennek eredményeként a cigánység sokszor nem részesedik a katolikus egyház katekizálásában, vallási nevelésében. Ennek kiváltó oka, hogy az egyházi jelenlét sokszor nem megoldható a jelenlegi paphiány okozta lefedetlenség miatt, valamint a szekták által generált, a katolikus egyházzal szembeni ellenszenvnek van még a közösség életére gyakorolt jelentős hatása. Ezen dolgokból kifolyólag a katolikus egyház által le nem fedett területeken a kisegyházak gyorsan kihasználva helyzeti előnyüket, gyorsan hatást gyakoroltak a néhol babonás, ám mély vallásos hitet élő cigány csoportokra.¹⁸

Napjainkban a modern pasztorálteológiai tudománynak kardinális kérdése kell legyen, hogy olyan metódusokat dolgozzon ki, melyekkel a katolikus egyház meg tudja tartani azon cigány híveit, ahol állandó papi jelenlétre nem lehet számítani. Másrészt az a szekták előnye az Isten iránti vágy volt a cigányok szívében. A cigányok, bár babonás elemektől kísérve, de szinte azonnal megkereszteltetik a gyermeket az ártó szellemek elleni küzdelem miatt a katolikus egyház papjaival, de pap vagy misszionáriusok, hitoktatók hiányában ez a jó kezdet az egyház és közöttük megtörni látszik. Az egy-

17 FEHÉR, „A cigány emberek vallásossága”, 27.

18 FEHÉR, „A cigány emberek vallásossága”, 29.

ház életébe történő betagozódás egyik kiemelkedő problémája a katolikus egyház tradicionális vallásosságát gyakorló befogadó közösség gyakori kirekesztő magatartása az új tagokkal szemben. Ez nem csupán a „fenntartott” helyeket jelenti, hanem mindazon jelenségeket, melyek megnehezítik a pap dolgát a hívek oldaláról azon tetteikkel, melyek miatt a templomba betérő lehetséges új tagok nem érzik otthonuknak magát a templomot.

A katolikus egyház cigányok között végzett missziója az 1930-as évektől virágzik, ezt megelőzően – sajnos – nem volt olyan pasztorációs felfogás, mely középpontba állította volna ezen etnikumot. Napjainkban viszont anynyi minden megváltozott, annak köszönhetően, hogy az egyházunk igyekszik követni az idők jeleit. Ebben a változást igénylő időben a pasztoráció is, csakúgy, mint más területeken, más tudományterületeken külön szakosodott embereket követel meg. Szükséges tehát levonni azon konklúziót, miszerint a cigányok között végzett misszióra az erre kellően felkészült misszionáriust érdemes küldenünk az evangéliummal. Ezen változások egyik nagyon szép példája, és egyházunk állásfoglalásának rendkívüli bizonyítéka, hogy cigány-pasztorációs bizottságokat hoz létre, melybe lehetőség szerint igyekszik bevonni cigány származású laikusokat, és ahol mód van rá, cigány származású klerikusokat is. Ezeknek az új időket követő változásoknak rendkívüli hatásai lehetnek társadalmunkra, ugyanis a cigányságnak a magyar társadalomba történő integrációját is elősegíti az egyház azzal, hogy a cigány közösségeket pasztorációja fókuszába állítja.

Modern korunk missziológiájának egyik kiemelkedő jelensége, hogy az egyház előre akarja mozdítani a cigányságon belüli hivatások éledését azért, hogy cigány vallási példaképeket állít a modern generáció elé. A cigányok evangelizációjának módszerei változásával nyilvánvalóan szükségszerű, hogy a jövő egyháza folyamatosan tudjon reagálni az idők jeleire.¹⁹ Rövid időn belül hazánkban egyre több és több katolikus pap kezdett a cigánymisszióban dolgozni, ugyanis mélyen érintette őket az inkulturáció modern kori jelensége.²⁰ Az evangélium mindig egy speciális kultúrába van beágyazódva mint annak része, ezért szükséges, hogy a lelkipásztorok utat találjanak a cigányok érzelmei felé, amikor Krisztusról úgy beszélnek, hogy az teljesen érthető legyen a cigány hagyományokon, tradicionális elemeken keresztül is. A cél, hogy hagyományainkon keresztül a pasztoráció úgy beszéljen Jézus Krisztus-

19 DOTOLO, C. – MEDDI, I., *Evangelizzare la vita cristiana*, Assisi 2012, 16.

20 SOMOS, L. „Csak legyél ott!”, in *Rashajok, papok, szerzetesek, istenes emberek a cigányok között*, Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest 2014, 38–40.

ról, mint akit sajátjukként tudnak felfogni, saját kulturális hálójukba be tudják fogni Isten üzenetét.²¹

A magyarországi pasztorális tevékenységekben elkerülhetetlen, hogy radikálisan nagyító alá vegyük a cigányságot, mint az egyház missziós célját, kulturális helyzetükből adódóan, melynek nagy szerepe lehet abban, hogy papjaink sikerrel végezzenek missziós tevékenységet köreikben, megmutatván pontról pontra Krisztus alakját ezen speciális etnikai csoportnak.²² Érdekes módon nagyon sok állampolgár adja a fejét arra országunkban, hogy személyes hivatástudatból kifolyólag csatlakozzon a cigánység integrációját elősegítő folyamatokhoz, valamint van néhány cigány származású pap, papnövendék, akik érdeklődnek ezen terület iránt a papság kötelékén belül.²³ Ezen fiatalok, amikor pappá válnak, remélhetőleg nyitottak lesznek arra, hogy visszatérjenek saját etnikumuk körébe, hogy tevékeny munkájukkal a cigánymissziót elősegíthessék egy új, egyedi módon, származásuk által belülről látva annak problematikus részeit, melyek megoldásra várnak.²⁴

A cigánység vallásossága mindazonáltal nem teljesen letisztult. Vallási szempontból gyakran konfúz, babonás elemektől tarkított. A katolikus egyháznak talán egyik fontos feladata lehet a közeljövőben, hogy megkeresztelje a Krisztus egyháza által befogadható, arra alkalmas tradícióikat, és azokat elfogadtassa cigány származású híveivel.²⁵

A magyar és cigány vallási hagyományban jócskán találhatunk különbségeket. Ezen dolgozattal az említett különbségeket igyekszem feltárni, és ezen különbözőségekre kívánok megoldási lehetőségeket kínálni katolikus egyházunk tárházából. Problematikus pont lehet cigánymissziós szempontból a kereszteleés, az esküvő és a temetési hagyományok témaköre.²⁶ Az ok, amiért ezen témát tárgylom, az, hogy rendkívül izgalmas kérdés számomra, hogy egy pap, aki felelős minden emberi teremtményért, akit az Isten alkotott saját képmására, miként találhat módot arra, hogy találkozzon a cigánysággal mint etnikai közösséggel, valamint annak hagyományaival.

21 AMALADOSS, M., *Oltre l'inculturazione. Unità e pluralità della Chiesa*, Bologna 2000, 94.

22 N. OSTLING, RICHARD, „Africa: Fertile Ground for Catholicism”, in *Time*, 143, 17 (April 25, 1994), 52.

23 LAKATOS P., „Remény támad”, in *Rashajok, papok, szerzetesek, istenes emberek a cigányok között*, 43–47.

24 *Uo.*, 48–53.

25 GERGELY D., „Halászni taníts!”, in *Rashajok, papok, szerzetesek, istenes emberek a cigányok között*, 93–94.

26 LANKÓ J., „Örömhírt viszek a szegényeknek”, in *Rashajok, papok, szerzetesek, istenes emberek a cigányok között*, 69–70.

A cigány nemzet – mint olyan – vallásosnak mondható, mindazonáltal találhatunk babonás elemeket vallásgyakorlatukban,²⁷ életükben, mert vallási felfogásuk telítve van szinkretista elemekkel, mely nagyban köszönhető vándorlási folyamataiknak.²⁸ Az ősök szelleme, a politeista elemek, boszorkánysággal kapcsolatos hiedelmek helyet kapnak tradícióikban. Ebben a babonás elemektől tarkított világban próbálnak védelmet nyerni szeretteik számára a gonosz erőkkal szemben²⁹. Indiából induló hosszú vándorlásuk során Európa kontinense felé bizonyosan találkoztak széles körű vallási irányzatokkal, melyek hatással voltak vallásosságukra, hiedelemvilágukra, melyek napjainkig hatást gyakorolnak vallási gyakorlatukra.³⁰ Egy katolikus pap számára, mint amilyen Sója Miklós atya volt, néha nagy kihívást jelent cigányok között Krisztusról beszélni monoteista módon, tudván, hogy a hallgatóság vallási alapja politeista. Mindazonáltal egyéb problémák is megfigyelhetők az egyház liturgikus rendszerét boncolgatva. A cigányok közötti misszió tapasztalatai azt mutatják, hogy sokszor nehéz a fegyelmezett nyugati rendszerre alkotott liturgiánk külső megnyilvánulási formáit elfogadtatni azon cigány testvérekkel, akik soha nem voltak hozzászokva ahhoz, hogy egy helyen tartózkodjanak hosszabb távon. A szertartásokon való elcsendesedett, fegyelmezett magatartás sokszor elfogadhatatlan számukra, hiszen kommunikációjukat tekintve másként lettek szocializálva.³¹ Ezen probléma forrása valószínűleg a hosszú időn keresztül folytatott nomád életmódra vezethető vissza. A bonyodalmak kiváltó oka néhány esetben a nyelvi hiányosság. Ma Magyarországon négy különböző cigány nyelvi dialektust tudunk beazonosítani.³² A pasztorációs tevékenységet megkönnyítő körülmény az, hogy közülük legtöbben a magyar nyelvet használják anyanyelvükként. Nehezítő körülmény azonban, hogy némely régióban egyes csoportok otthonaikban nem használják a magyar nyelvet, csupán mikor a társadalom nem cigány tagjaival érintkeznek. A missziót végző személyeknek komoly kihívást jelenthet ilyen körülmények között átadni Krisztus evangéliumát.

27 BÁRSONY J., „A jóslás, drábárelás meséje”, in *Cigány mesék, népmesék és más történetek*, 63–67.

28 <http://www.sapientia.hu/konyvtar/konyvismerteto/konyvismerteto-szekely-janos-cigany-nepismeret-te-dol-o-del-baxt>

29 <http://www.romanishib.hu/category/a-ciganysag-kulturaja/>

30 http://www.ceferino.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=9:a-ciganysag-evangelizacioja&catid=19:pasztoracio&Itemid=32

31 LIÉGOIS, J.-P., *Romák Európában*, 14.

32 *Uo.*, 41–49.

Egyike a legjelentősebb családi eseményeknek a keresztelő szertartása, különösen, ha a család újszülött tagja fiú.³³ Ez egy tulajdonképpeni jogi aspektus a törzs, avagy közösség szemszögéből, ugyanis az apa, aki a család feje, hivatalos keretek között a keresztelővel viszi tovább nevét. Azért, hogy ünnepeeljék az effajta allerációt, miután megkeresztelték a babát, mindig nagyszabású ünnepséggel készülnek, hogy ezzel is kifejezzék örömeiket.³⁴ Az ünnep nem csupán a családnak kizárólagos ünnepe, hanem a közösség presztízsértékű kifejezőeszköze, mely jelzi a közösségen belüli jólétet. Ezt szem előtt tartva, napjainkban egyfajta státuszszimbólummá nőtte ki magát a keresztelés szertartása körökben. Rendszerint a cigány férfiaknak és cigány nőknek a keresztnevük után áll egy cigány név is, mely okmányokban nem szerepel, de a közösség minden tagja köztudatában elsősorban ez a név él.

A cigány nevek eredete az ősi időkre nyúlik vissza. Különböző kódneveket kellett elkezdeniük használni, melyek az állami hivatalok szeméi elől ilyen módon védelmet nyújtottak Indiából ide vezető útjuk során. A cigánység így a gázsó/gádzsó rendszer számára rejtve maradhatott, mivel nehezebb volt őket személyi okmányok nélkül beazonosítani³⁵ a rendőrség által felállított szervek számára. Mivel próbálták védeni magukat a különböző formában felbukkanó diszkrimináció ellen, nevüket gyakorta váltogatták, hogy ezzel is megpróbálják nehezebbé tenni az állami szervek feladatát. Eredetileg a gázsó szó egy kirekesztő determináció, mely vonatkozik mindazokra, akik nem cigány származásúak. Ez az exkluzivista determináció nagyon hasonlít a héber nyelvben megfigyelhető goj szó használatára.³⁶ Ez a valódi oka annak, hogy minden cigány kolónia olyan közel van egymáshoz.

Ebből a tényből az következik, hogy egy misszionárius számára nagyon nehéz egy kirekesztő fogalommal élő közösségen belül hatékonyan dolgozni.³⁷ Ha valakinek az a vágya, hogy a közösséghez csatlakozzon, befogadják, amennyiben követi a közösség többnyire íratlan szabályait, hagyományait

33 [Chttp://www.harmonet.hu/ezoteria/20751-a-legtitokzatosabb-valodi-cigany-babonak-a-szulet-es-korul-mit-rejt-a-buba-batyuja.html](http://www.harmonet.hu/ezoteria/20751-a-legtitokzatosabb-valodi-cigany-babonak-a-szulet-es-korul-mit-rejt-a-buba-batyuja.html)

34 http://www.szinesgyongyok.hu/data/multimedia/roma/beas_szokasok.pdf – <http://www.harmonet.hu/ezoteria/20751-a-legtitokzatosabb-valodi-cigany-babonak-a-szulet-es-korul-mit-rejt-a-buba-batyuja.html>

35 FRANK M., „Életmód és gyermeknevelési szokások a cigány lakosság körében”, in *Tanulmányok a romológia köréből X. válogatás a romológiai alapismeretek tanfolyam dolgozataiból*, Pécs 1994, 97. – <http://nepszotar.com/?szo=g%C3%A1dzs%C3%B3>

36 <http://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%B3j>

37 JUHÁSZ, Sója Miklós öröksége *Hodászon*, 5.

és viselkedési formáit.³⁸ A misszionáriusnak együtt kell étkeznie a közösséggel, mert a közösség vezetőjének asztalánál való étkezés jelenti az új személy elfogadását.³⁹ Eredetileg a keresztelés szertartása azt a tényt fejezi ki, hogy valaki teljes értékű tagjává válik a katolikus egyháznak, de Magyarországon a kommunizmus alatti érában a felsőbb vezetés másfajta magyarázatot kezdett terjeszteni.⁴⁰ Napjainkban egy papnak, aki a cigányok között szeretne missziós tevékenységet végezni, szembesülnie kell a névválasztás igencsak problematikus kérdésével. A közösség tagjai gyakorta választanak a gyermekek számára a közismert szappanopera-szereplők nevei közül, mely sokszor elbagatellizálja a keresztelés tényét. Ezzel szemben a helyi katolikus papnak van lehetősége, hogy meggyőzze őket a névválasztást illetően. A pap, ha elmagyarázza, hogy a bérmanévvel védelmet kapnak a gonosz erőkkel szemben, és ráadásul egy őrangyalt is, az egyház tanai szerint, akkor minden bizonnyal keresztény névre cserélik a szertartás folyamán a máskülönbenevetségesnek bizonyuló elnevezéseket. A hírességekről kapott nevek mögött az a szándék rejlik, hogy szeretnék, ha a híresség sorsában, nevében részesedne a gyermek élete során. Egyéb problémák is felsejlenek a keresztelés témakörén belül, melyek picit nehezítik a missziót végző személy munkáját. Általában a cigány származású gyermekek a keresztelés szentségét már gyermekkorukban megkapják az első kettő hónap alatt.⁴¹ Erre a lépésre azért szánják sok esetben magukat, mert a szülők gyakorta félnek a természetfeletti erőktől, melyek betegséget, egyéb anomáliát okozhatnak a gyermeknek. Mint azt láthatjuk, a hagyományos cigány népi vallásosság számos esetben hozható babonás elemekkel kapcsolatba. Habár a vallásos viselkedés nem minden esetben figyelhető meg életükben, azért az újszülött gyermeket elviszik a templomba megkeresztelni.⁴² A keresztség a család nagy ünnepe a maga sajátos cigány tradicionális elemeivel ötvözve, mely óriási lehetőséget biztosít a pap számára, hogy közelebb kerülhessen a családhoz, miután felvette a kapcsolatot a hozzátartozókkal. Mivel a gyermeknek a gonosz elleni védelmet ő szolgáltatta ki, ezért a család mindig hálás lesz, mert a gonosz szellemek elleni védelmet az egyháztól rajta keresztül kapta meg. A megfelelő pillanat a gyülekezet vezetője számára ez tulajdonképpen, amikor iga-

38 LIÉGOIS, *Romák Európában*, 102–111.

39 JUHÁSZ, *Moro Raj jertyiszár! – Uram, irgalmazz!*, 67.

40 http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1g_1957%E2%80%931989_k%C3%B6z%C3%B6tt

41 BARLA SZABÓ M., „Cigány óvodás gyermekek”, in *Tanulmányok a romológia köréből X.*, 13.

42 LIÉGOIS, *Romák Európában*, 74.

zolva a közösség hitét, először jelenik meg a cigány közösség életében Jézus Krisztus, a Megváltó nevében.⁴³

Ezen hagyományt kutatva más meglepő elemek is felmerülnek: a keresztülőknek az ikonosztázion előtt mezítláb kell állniuk, mert a hiedelmek szerint ez a tett hívja segítségül azokat az erőket, melyek segítenek egészségesnek maradni a babának újszülöttkorban.⁴⁴ Amennyiben a baba sír, akkor fejét kendővel fedik be, és keresztet rajzolnak a fejére. A kereszt oltalmazó jelenléte hitvilágukban e hagyomány nyomán is világosan kivethető. Gyakori jelenség volt pár évtizeddel korábban, hogy olvasztott ólomból próbálták megjósolni valaki sorsát, sok esetben azért, hogy a baba életeseeményeit előre láthassák. Sőt mi több, sok édesanya rögzített vörös szalagot gyermeke csuklója köré, hogy a boszorkányoktól védelmet nyerjen. A cigány családoknál gyakran figyelhető meg ikon a falon, szent szobrok jelenléte, valamint a rózsafüzér használata a bölcső körül, azon okból kifolyólag, hogy a beáramló negatív, a gyermekre rontó energiákat hozó erőket ezekkel kizárják. Ezen babonás, a gyermek védelmét szolgáló tradicionális elemek az óvodáskorban is megfigyelhetőek. Összegzően egy pap számára, aki a cigányok között szeretne missziós munkát végezni, központi kérdés lehet, hogy különleges be-
szédekkel készüljön, melyek megérintik a cigányok lelkét. Sója Miklós atya előtt nem volt más lelkipásztor a magyar katolikus egyház berkein belül, aki kifejezetten a cigányságot célozta meg mint missziós célcsoportot.⁴⁵ Ő volt az egyedüli személy, aki a cigányok között az árokparton kezdett beszélni az emberiség megváltásáról, amit az Isten Egyszülött Fia vitt véghez. Amikor egy pap megközelíti őket, akkor könnyedén félelemmel telnek el, mert a legtöbb esetben csak akkor találkoznak pappal, amikor temetésre kerül sor, ahol a pap fekete ruhát visel, és ez számukra egyértelműen a halál üzenetét hordozza.

Egy nagyon érdekes hagyományoktól nyüzsgő rész a cigányközösség életében az esküvő szertartása, melynek „megkeresztelése” – úgy érzem –

43 MEDDI, L., *Formare cristiani adulti – Desiderio e competenza del parroco*, Cittadella Editrice, Assisi 2013, 131.; Néhány tapasztalata: BIADER, G. – NOCETI, S. – SPINELLI, S., *Battesimo, sí... ma dopo? Strumenti per un percorso di fede con genitori e bambini 0-6 anni*, 2005.; NARZISI, F., *Comunicare la fede ai bambini. Pastorale battesimale ed educazione religiosa in famiglia*, Milano 2009.; SPINELLI S. (a cura di). *Catechesi battesimale. Strumenti per il lavoro personale e di équipe*, Bologna 2009.; CAPRIOLI, A., *I catechesi battesimali. Strumento di formazione per coloro che preparano i genitori al battesimo dei figli*, Milano 1999.

44 BARLA SZABÓ M., „Cigány óvodás gyermekek”, in *Tanulmányok a romológia köréből X.*, 13.

45 JUHÁSZ, Sója Miklós öröksége Hodászon, 10.

kulcskérdés lehet pasztorációs szempontból a cigányokkal folytatott misziós párbeszéd kapcsán. Az esküvői szertartásban a vándorlás alatt érintett régiókból hagyományként hozott kulturális foszlányok figyelhetőek meg. A cigány esküvői szertartásban sok hinduiztikus hagyományelem van jelen, melyek uralkodóak a szertartás alatt, de a zsidó elemek is felfedezhetőek, ha éles szemmel figyeljük az esküvői eseményeket.⁴⁶ A szociálisan szegény körülmények jelentős hatást gyakoroltak hagyományaikra.⁴⁷ Az esküvő fontossága a cigány családokban figyelemre méltó, hiszen a teljes család van jelen azon, a teljes klán képviselteti magát.⁴⁸ A gazdagságban ünnepelt esküvővel valamilyen formában a klán státuszszimbólumát szeretnék hirdetni, miszerint két gazdag klán az esküvő pillanatától megerősödve éli tovább napjait. Mindazonáltal az esküvői szertartást megelőzően az udvarlásnak nincs igazi jelentősége, mert az esetek túlnyomó részében a klán családjai elég jól ismerik egymást. A házasság fő célja, hogy a klán tovább erősödve, egy magához hasonlóan erős és életképes családdal alakítson ki köteléket, ezért régebben a házasságok megrendezettek voltak, a fiatalok véleményének megkérdezése nélkül. Ennél a pontnál elkerülhetetlen, hogy a misszionárius a szabad akaratról beszéljen. Nagyon fontos tudatosítani, hogy az ember szabad akaratából köt házasságot, annak a tudatában, hogy párunk az egyik legnagyobb segítőnk abban, hogy az üdvösségre vezessen. Ma már ez a helyzet szinte alig felfedezhető, de néhol előbukkanó létét semmiképpen sem tagadhatjuk cigány közösségeinken belül.⁴⁹ Mint azt jól tudjuk a hagyományokból, egyike a házasságkötés módjának, hogy a fiatalember az ara házához megy, hogy annak atyjától engedélyt kérjen a frigyre a kiszemelt lánnyal. Ebben az esetben az udvarló barátai közül páran elkísérik az udvarlót, azért, hogy az édesapánál pozitív képet fessenek róla udvarlás közben, amikor beszélgetést folytatnak az anyagi háttérről. A második érdekes lehetőség a fiatalok számára az úgynevezett szöktetés.⁵⁰ Ez általában abban az esetben használt elem, amikor a kérőt a kiszemelt lány édesapja visszautasítja. Ilyenkor a kiszemelt lánnyal, ha ő is akarja, elszöknek a fiú szülei házába, és a házasságot később majd szentesítik a klánok között, amikor az egymás iránti harag enyhül. Ilyenkor a klánok fejei találkoznak, és ünnepélyes keretek között békét

46 http://divany.hu/életmod/2011/07/16/hatalmas_szines_es_hangos_-_ilyen_az_igazi_roma_lagzi/

47 JUHÁSZ, *Moro Raj jertyiszár! – Uram, irgalmazz!*, 12.

48 LIÉGOIS, *Romák Európában*, 60.

49 *Uo.*, 61.

50 JUHÁSZ, *Sója Miklós öröksége Hodászton*, 23.

kötnek egymással. Néha azonban ez egy szükséges vígjáték csupán, mikor a családoknak nem telik gazdag esküvő megrendezésére. Ebben az esetben sokszor előre eltervezett szöktetést hajtanak végre.⁵¹ A cigányok rendszerint tizenéves korukban házasodtak meg, a szüzesség megtartása fontosságának tudatában. A szüzesség megtartása egy nagyon fontos kincse az egyházunknak, mely ma igen nehéz teher azon fiatal generáció számára, akik a média nyomására divatból vetik el azt maguktól. Erre az értékre fel kell hívni a figyelmet a missziót végző személynek. Az, hogy a lány házasságig tartsa meg szüzességét, a klán tagjai előtt elfogadott, és ha ez nem így történik, magát a klánt éri szégyen, nem csupán a lány családját.⁵² Amint a babonákkal kapcsolatos szóbeli hagyományok tartják, a lány ártatlanságát szemének ragyogása jelzi, amennyiben elveszíti ártatlanságát, a szeme már nem fog olyan szépen ragyogni. Ennek eredményeként, a templomi szertartás alatt, a szűz lánynak mirtuszkoszorút kell viselnie fején. A cigány babonák leírják, hogy ha nem szűz a lány, aki a mirtuszfüzért viseli, annak egész családja szerencsétlen lesz egész életében. Szinte minden cigány fél ettől a szituációtól, mert a legtöbbször a kereskedelem egyfajta módját gyakorolja. A lány szüzességét az új férj bizonyítja azzal a tettel, hogy a véres lepedőt bemutatja az egész közösségnek.⁵³ Ha ennek ellenkezője bizonyosodik be, akkor az esküvő nagy összegét vissza kell fizetnie a lány klánjának.

A hagyományos cigány esküvőket a gázso közösség közszereplői jelenlétében kötötték, azért, hogy a gázso hivatalok is elismerjék frigyüket. Házasság esetén, amennyiben jelen volt a közösség vezetője, a vajda, lehetséges volt esküvőt tartani pap vagy állami hivatal nélkül. Az ilyen házasságot a közösség minden tagja érvényesnek fogadta el.⁵⁴ A klán legöregebb tagja és a nagybácsik fel voltak hatalmazva házasság megkötésére, ha a vajda nem volt jelen. Az elmúlt század második felétől majdnem minden cigány – pap előtt templomban vagy legalább házasságkötő teremben – polgári esküvőt kötött. Ilyetén módon a házasság képe sokat változott a cigánység körén belül. Azt is

51 KALÁNYOSNÉ LÁSZLÓ J., „Adatok az őcsényi (Tolna megye) cigánység terhesség, szülés, csecsemőápolás körében kialakult szokásaihoz, hiedelmeihez”, in *Tanulmányok a romológia köréből X.*, 154.

52 *Uo.*, 155.

53 KALÁNYOSNÉ, „Adatok az őcsényi (Tolna megye) cigánység terhesség, szülés, csecsemőápolás körében kialakult szokásaihoz, hiedelmeihez”, 156.

54 Khetano drom, 2010. július 22. http://www.kethanodrom.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=203:mitoszok-es-sztereotipiak&catid=62:tarsadalomciganysag&Itemid=86

láthatjuk, hogy az eskü szövegét mondva a fiatal pár előtt egy tálcán pici kenyér és só van jelen egy pohár borral, melyek együtt az életközösséget fejezik ki. A pap beszéde után megismételve az eskü szövegét örök hűséget ígérnek egymásnak. Ha egy férfi hűtlenné lenne esküjéhez, azt a cigány társadalom sokkal könnyebben megbocsátaná, mintsem a női fél félrelépését. Az esküt rögvest a gyűrű szertartása követi, mikor a közösség együtt mondja áldását a fiatal párra.

A misszionáriusnak kardinális kérdésként kell kezelnie a cigányság házassági szokásait, melyek nagy hatással vannak vallási életükre. Mivel a cigányság korán köt házasságot, ezért a náluk folytatott pasztorációs módszerek között jelen kell legyen egy házasságot követő katekézis, mely a közös élet szentségére, a gyermekek nevelésére és a kölcsönös házastársi hűségeskü megtartására irányítja a felek figyelmét. Fontos szerepe lehet a házasságrendezéseknek, ugyanis sok cigány pap jelenléte nélkül kötött házasságot, vagy a hagyományok szerint elszökött otthonról, vagy a vajda adta őket össze a közösség felhatalmazásával. Sok cigány nem csupán érettsége hiányában utasítja el az egyházi, templomban tartott esküvőt, hanem ennek gyökere abban keresendő, hogy sokszor nincsenek beható ismereteik az esküvői szertartásokat illetően, hiszen ritkán volt alkalmuk pappal találkozni. Jó megoldásnak tűnhet az, ha liturgikus alapokkal ruháznánk fel a házasságra készülő fiatalokat, kiemelve a szertartások színpompáját, gazdagságát és látványvilágát. A katolikus egyháznak az esküvőn keresztül kell a cigány ember érzelmeihez eljutnia, és Jézust mint legfőbb vajdát bemutatva kérnie az áldást az ifjú párra, akik szabad akaratukból kötnek házasságot. Az egyháznak minden eshetőségben a szabad akarat kihangsúlyozásáról kell tanítani, melyet az Isten adott nekünk, hogy szabadon válasszunk párt, akivel leéljük életünket, nem pedig más választ számunkra házastársat, hiszen ezzel kizárnánk a házasság egyik lényegi elemét, mely érvényessé teszi azt.